

Ս Փ Յ Ո Ւ Ռ Ք Ո Ւ Մ

ՏԻՐԱՅՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԱՐՏԻԿՅԱՆ,

(Առաջնորդական տեղապահ
Աղբյուրների և Քուրճասանի բեմի)

ՀՈՎՎԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ԽՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ԵՎ ԲՈՒԼԱՐԱՆԱԿ ԹԵՄԵՐԻՆ*

Ուղևորությունը Բուխարեստից Սոֆիա օդային ճանապարհով ուղիղ մեկ ժամ տևեց։ Սոֆիան լողում էր լույսերի մեջ։ Դիմավորության համար օդանավակայան էին եկել թեմական և թաղական խորհուրդների անդամները, քահանան, հավատացյալներ և Կրոնից նախարարության ներկայացուցիչը։ Բարի գալուստի և ողջունի սրառդին խոսքերից հետո ինձ առաջնորդեցին «Սլավյանսկայա բեսեդա» («Սլավոնական զրույց») կոչված հյուրանոցը, քաղաքի կենտրոնական մասում։

Հաջորդ օրը, առավոտ կանոխ, ցանկացած անոթանալ քաղաքին։ Սոֆիան կանաչ քաղաք է, թաղված փարթամ կանաչի գիրկը, Վիտոլ լեռան ստորոտին։ Զուրը շատ սառն է։ Ո՛չ միայն Սոֆիան, այլև ամբողջ Բուլղարիան կարելի է նմանեցնել մի հսկայական այդու, հոյակապ պարտեզի, ծաղիկներով և կանաչով շրջապատված։ Այցելեցի տեսարժան վայրերը, եղա թանդարաններում, ապա Շահումյանի անվան կոշիկի ֆաբրիկայում, որտեղ աշխատում են բազմաթիվ հայեր։ Շահումյանի անվան ֆաբրիկայի կոշիկի արտադրությունը հանրածանոթ է Բուլղարիայում և արտասահմանում։

Մայիսի 11-ին, կիրակի օրը, պատարագեցի և քարոզեցի Սոֆիայի հայոց եկեղեցում։ Նրդում էր եկեղեցու քառաձայն երգեցիկ խումբը։

* Շարունակված «Էջմիածին» ամսագրի 1958 թվականի № Բ-ից։

Մայիսի 12-ին, երկուշաբթի առավոտյան, թեմական և թաղական խորհուրդների մի քանի անդամների հետ ղնացինք Սոֆիայից 20 կիլոմետր հեռավորության վրա դտնվող Բանկի գյուղը, որը շատ հարուստ է հանքային ջրերով։

Մայիսի 13-ին, երեքշաբթի, երեկոյան ժամը 7-ին Սոֆիայի հայոց եկեղեցում դասախոսեցի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մասին։

Մայիսի 14-ին, չորեքշաբթի, երեկոյան զնացքով, ընկերակցությամբ թեմական խորհրդի ատենապետ պր. Լևոն Համբարձումյանի, մեկնեցի Վառնա քաղաքը, ուր հասա 12-ժամյա ճանապարհորդությունից հետո, հինգշաբթի օրը, Քրիստոսի Համբարձման տոնին։ Դիմավորող ժողովրդի հետ ղնացինք դեպի հայոց եկեղեցին, որտեղ սլատարագեցի և քարոզեցի։ Չնայած օրը հինգշաբթի էր, եկեղեցին լիքն էր հայ հավատացյալներով։

Տեղավորվեցի Վառնայի լավազույն հյուրանոցներից մեկում, որը գտնվում է քաղաքից դուրս 11 կիլոմետր հեռու, ծովի ափին, և կոչվում է Վառնա քաղաքի հիս անունով՝ Ողեսուս։

Վառնան գտնվում է Սև ծովի լավազույն ափի վրա, հիանալի դիրքով, անշափ զեղեցիկ և արևոտ, որի համար էլ հին ժամանակի բանաստեղծներից կոչվել է «Սև ծովի մարգարիտ»։ Քաղաքը հիմնադրվել է 2 դարում մեր թվագրությունից առաջ հույների կողմից և կոչվել է այդ ժամանակ Ողեսուս։ Հետաքրքրական են հռոմեական պարսպի

մնացորդները և Վլադիսլավ Գ-ի հուշարձանը, Վլադիսլավ լեհ իշխանը, բանակի գլուխն անցած, չեխների, հունգարների և ռումինացիների հետ միասին կռվեց այստեղ թուրքական զորքերի դեմ և զոհվեց ճակատամարտում: Ապա քաղաքը կռվեց Վառնա:

Վառնայի հայ գաղութի հիսնադուրյունը բարձրանում է մինչև Անի քաղաքի անկումը և ավերումը:

Թուրքերի տիրապետության շրջանին, Վառնայում ապրել է շուրջ 350 ընտանիք հայ, ամփոփված եկեղեցու և դպրոցի շուրջ:

Բուլղարիայի ազատագրումից հետո, 1878 թվականին (ռուսների կողմից), Վառնայի հայ գաղութի վիճակը բարելավվում է, 1896 թվականին Կոստանդնուպոլսի դեպքերի ժամանակ, շատ հայեր Կոստանդնուպոլսից և այլ դավառներից դադրում են դեպի Բուլղարիա: Նրանց մեծ մասը հաստատվում է Վառնայում:

1922 թվականին, քեմալական հալածանքից ազատված հայեր ևս ապաստան են գտնում բուլղարական հյուրընկալ հողում:

1944 թվականի սեպտեմբերը Բուլղարիայի հայերին ևս բերել է իսկական ազատություն գերմանական բռնակալությունից: Հայերը, որպես Բուլղարիայի լիիրավ քաղաքացիներ, վայելում են բուլղարների հետ հավասար իրավունքներ, առանց ենթարկվելու նախկինում գոյություն ունեցող աղդային սահմանափակումների և զրկանքների:

Վառնայում այցելեցի Ս. Կոստանդինի վանքը, որը ուխտատեղի է: Մատուռը շատ աննշան է և գետնափոր, որովհետև թուրքերը, որոնք երկար ժամանակ տիրել են այս երկրին, թույլ չեն տվել, որ քրիստոնյաները բարձրագույն բ խաչազարդ եկեղեցի ունենան, ուստի Բուլղարիայի շատ եկեղեցիները գետնափոր են և ոչ խաչազարդ:

Երեկոյան հայոց եկեղեցու բակում, որտեղ բավականին ժողովուրդ էր հավաքված, նորից զասախոսեցի Ս. էջմիածնի վերապարթոնքի, Վեհափառ Հայրապետի գործունեության, Աղորնչանի թեմի և Հայրենիքի վերելքի մասին:

Նարաթ երեկոյան նավակատիքի արարողություն կատարեցի գերեզմանատան մատուռի մեջ:

Կիրակի օրը օծումը կատարեցի գեղեզմանատան նորոգված մատուռն, որը քանգվել էր գերմանական ռմբակոծության ժամանակ, պատերազմի ընթացքում: Հաճելի եղանակ էր Վառնայի հայ հավատացյալները դերեզմանատան բակում և մատուռն մեջ մասնակցում էին օծման գեղեցիկ արարողության: Վառնայի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ մատուռն

օծումից հետո պատարագեցի և քարոզեցի, հոգեպես մխիթարելով Վառնայի բարեպաշտ և հավատացյալ հայերին:

Երեկոյան, թաղական խորհուրդը գերեզմանատան մատուռն օծման առթիվ ճաշկերույթ տվեց, որին մասնակցում էին գաղութի ներկայացուցիչները: Սեղանների շուրջ ստեղծվել էր ջերմ, հայկական մթնոլորտ:

Երկուշաբթի օրը հյուրը եղա թաղական խորհրդի անդամ պր. Գրիգոր Մարինյանի: Մեզ հետ էր նաև ռումինահայ թեմական խորհրդի անդամ պր. Տիգրան Մինասը:

Ապա այցելեցինք քաղաքից 15 կիլոմետր հեռու դտնվող Ալաճա վանքը, որը կառուցված է ժայռի մեջ և—Ձ դարերում և վերանորոգված միջին դարերում: Վանքից երեք կիլոմետր հեռու, ծովափում, հյուրասիրվեցինք «Ոսկե ձկնիկ» ճաշարանում:

Երեկոյան, պր. Օննիկ Մարտիկյանի ավտոմեքենայով, թեմական և թագական խորհուրդների ատենապետների ընկերակցությամբ, մեկնեցինք Տուրուխին: Վառնայից Տուրուխին 50 կիլոմետր է: Այս քաղաքը առաջ կռվում էր Դորրիչ և ծանոթ էր թուրք և ռումին տիրապետության ժամանակ Հաջի սղու: Բաղարջը կամ պարզ Բաղարջը անունով: Դորրիչը բուլղարների կողմից կռվում է նաև Զլաթնա Դորրուչա (Ոսկե Դորրիչ) իր բնական հարստությունների համար: Այս քաղաքը, Հայրենական Մեծ պատերազմից հետո, ի պատիվ ռուս նշանավոր զորավարի, կռվեց Տուրուխին: Այստեղ ապրում է շուրջ 300—400 հայ ազգաբնակչություն: Երբ հասանք, ժողովուրդը մեզ սպասում էր եկեղեցու բակում: Երեկոյան ժամերգությունից հետո քարոզեցի:

Տուրուխինի Ս. Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցին կառուցվել է 1886 թվականին ժողովրդի լուսաներով և օծվել 1894 թվականին: Հինը, ռուս-թուրքական պատերազմի ժամանակ, թուրքերի կողմից վերածվել է ցորենի շտեմարանի և այրվել: Նահանջի ժամանակ Այս այրված եկեղեցու հիմքերի վրա էլ հետո կառուցվել է նոր եկեղեցին:

Տուրուխինում այցելեցի հայոց Մամիկոնյան դպրոցը: Ավելի ուշ, տեգի ազգային սրահում բանախոսեցի «Հայ ժողովուրդը երեկ և այսօր» թեմայով: Դասախոսությունից հետո, շրջապատված հայրենակարոտ ժողովրդով, պատասխանեցի նրանց բոլոր հարցերին: Եկեղեցու բակում քաղցր զրույցը տեղ բավական երկար: Վերջում Տուրուխինի հայերը հյուրասիրություն կազմակերպեցին բացօթյա մի ճաշարանում: Արդեն ուշ գիշեր էր, երբ հրաժեշտ առինք առլուխիցներից լավագույն տպավորություններով և վերադարձանք Վառնա:

Մայիսի 21-ի երեկոյան դպրոցի տնօրինության կողմից հրավիրվել էին նախագահելու դպրոցականների ամսվերջի հանդեսին, որը տեղի ունեցավ «Մակեդոնսկի» կոչված սրահում: Հանդեսը անցավ շատ հաջող: Նշան արտասանություններ, երգեր՝ նվագախմբի մասնակցությամբ, բալետ և վերջում փոքրիկ ներկայացում ուսանողության ուժերով:

Հանդեսի վերջում փակման, շնորհակալության և հրաժեշտի սրտագին խոսք ասացի Վառնայի հայ ժողովրդին:

Մայիսի 22-ի առավոտյան գնացքով, ժողովրդական սրտառուլ հրաժեշտի արտահայտությունների տակ, մեկնեցի դեպի Կոլարովդղորդ, անմոռանալի տպավորություններով թե՛ բաղադրիչ ե թե՛ հայ գաղութից:

Ժամը 11-ին հասա Կոլարովդղորդ, որի նախկին անունն է Շումեն:

Երեկոյան ժամերգությունից հետո քարոզեցի ե ժամը 7-ին «Երեան» ակումբում դասախոսեցի «Ս. Էջմիածնի վերագարթները և Հայրենի Լրկրի տնտեսական վերելքը» թեմայով:

Կոլարովդղորդում ապրում են մոտ 700 հայեր. ունեն եկեղեցի, դպրոց, երգչախումբ, պարախումբ և ինքնագործ թատերախումբ: Զկա մի հայ տուն, որ իր մասնակցությունը չբերի վերոհիշյալ կաղմակերպություններին: Շատերի ասելով, Կորալովդղորդի հայոց պարախումբը և երգչախումբը Բուլղարիայի լավագույն խմբերից է:

Կոլարովդղորդից շատ հյուրասեր ժողովուրդ են: Բնե անակնկալ կերպով այցելեցի այս քաղաքը, սակայն այնուամենայնիվ ջերմ կերպով հյուրասիրվեցի հայ դաղութից և ժողովրդից: Գիշերը, ժամը 10.10-ին, գնացքով մեկնեցի դեպի Սոֆիա: Մինչև այստեղ վայելել էին ընկերակցությունը պր. Գրիգոր Մարինյանի: Բաժանման սրտառուլ պահն էր: Պր. Գրիգոր Մարինյանը, այգ բարի, ազնիվ և հսկա մարդը արտասովում էր...

Մայիսի 24-ը ուրախության և ազգային առնախմբության օր էր բուլղար ժողովրդի համար: Այդ օր տոնն էր Կիրիլի և Մեթոդիոսի, որոնք բուլղարների Ս. Սահակն ու Ս. Մեսրոպն են, սլավոնական գրերի գյուտարարները և սլավոնյան գրականության հիմնադիրները: Փակ են գաղոցները: Աշակերտությունը շքերթի մեջ է:

Երեկոյան հսկումի արարողություն կատարեցի Սոֆիայի հայոց գերեզմանատան մատուռի մեջ:

Մայիսի 25-ին, կիրակի, Հոգեգալուստ: Գերեզմանատան մատուռն օծումն է կատարվելու այսօր: Այս իսկ պատճառով ներկա է նաև

Պովղիվ քաղաքի ավագ քահանա Տ. Գևորգ Սարյանը:

Օծման սրբազան արարողության հրավիրված էին նաև բուլղար բարձրապատիվ Տ. Գորաղտ վարդապետը, հայ ավետարանականների ներկայացուցիչը և ուրիշ պաշտոնական հյուրեր, ներկա էր նաև Սոֆիայի ամբողջ հայ գաղութը, Այս մատուռը նույնպես կոչվեց Ս. Գրիգոր Լուսավորչի անունով: Պատարագեցի և քարոզեցի: Ապա շնորհավորության ե ողջույնի ջերմ խոսք ասաց Բուլղար Օրթոդոքս Եկեղեցու ներկայացուցիչ, Սինոդի քարտուղար, բարձրապատիվ Տ. Գորաղտ վարդապետը:

Ժամը 4.30-ին նախագահեցի Սոֆիայի հայոց դպրոցի տարեվերջի հանդեսին:

Երեկոյան ժամը 7-ին հրավիրվեցի Բուլղար Օրթոդոքս Եկեղեցու Սոֆիայի հոգևոր ձեմարանի ուսանողության տարեվերջի համերգին, որը նվիրված էր Ս. Կիրիլին և Ս. Մեթոդիոսին: Ռումինահայ և բուլղարահայ ընթերցանական խորհուրդների անդամների ներկայացուցիչների ընկերակցությամբ ներկա եղանք այս համերգին: Մեղ սիրալիր ընդունելություն ցույց տվեց ձեմարանի ռեկտոր դերաշնորհ Տ. Նիկոլայ սրբազանը:

Համերգին երգում էր ձեմարանի ուսանողների 60 հոգուց բաղկացած խումբը: Գործադրվեց ճոխ ծրագիր: Համերգի վերջում հյուրասիրվեցինք հոգևոր ձեմարանի ռեկտորի կողմից:

Մայիսի 27-ին, ընկերակցությամբ թեմական խորհրդի անդամ, փաստաբան Ա. Ռումյանի, այցելեցի Բուլղարիայի Օրթոդոքս Պատրիարքարանը: Բուլղարիայի Պատրիարք Ամենապատիվ Կիրիլ Սրբազանը գտնվում էր Ս. Էջմիածնում և հյուրն էր Ամենայն Հայոց Հայրապետի: Ինձ սիրով ընդունեցին մի բանի միտրոպոլիտներ և Սինոդի քարտուղար Գորաղտ վարդապետը:

Ճիշտ այն պահին, երբ իրար էինք ողջունում Բուլղար Պատրիարքարանում, Ամենապատիվ Կիրիլ Պատրիարքը զանգահարեց Մոսկվայից և հաղորդեց, որ ինքը եղել է Էջմիածնում և հարուստ տպավորություններով վերադարձել Մոսկվա:

Հրաժեշտի պահին Գորաղտ վարդապետը ինձ գրկեց, համբուրեց և ասաց. «Ծա սիրում եմ խելացի մարդկանց. առաջին իսկ րուպեից զգացի և համոզվեցի, որ Ձեր վարդապետը խելացի է: Ծա հայերին շատ եմ սիրում, բայց այս վարդապետին՝ ավելի շատ»:

Նույն օրը այցելեցինք սովետական և ապա ռումինական դեսպանատները, որտեղ և սիրալիր ընդունելության արժանացանք թեմական խորհրդի անդամների հետ: Մեղ հետ

էրն սակ ռումինացի գաղութի ներկայացուցիչները: ռումինացի թեմական խորհրդի անդամ փաստարան պր. Տիգրան Սիւսսի և առաջնորդարանի քարտուղար պր. Զովհաննես Գալփաքյանի ընկերակցությամբ, որոնք եկել էին Բուխարեստից ինձ ընկերանալու և աշակցելու այցելեցինք: Երևան շարաթաթերթի խմբագրատունը, որտեղ մեզ սիրալիր ընդունեց և հյուրասիրեց խմբագիր պր. Բենիամին Թյուֆենբեյանը, խմբագրության աշխատակիցներով:

Մայիսի 29-ին, առավոտյան շատ կանուխ, պատրաստվեցինք մեկնելու Ռիլայի վանքը: Մոֆիայից մինչև Ռիլայի վանքը 120 կիլոմետր հեռավար է: Վանքը կառուցված է ձովի մակերևույթից 1175 մետր բարձրության վրա և Ռիլա լեռան անունով կոչված է Ռիլայի վանք: Վանքում կան մոտ 300 ունեյակներ:

Ռիլայի վանքը, որը կառուցված է 876—945 թվականներին, ունի հարուստ դրազուրան և թանգարան: Թուրքական ծանր լծի երկար ժամանակաշրջանում վանքը եղել է բուլղար ժողովրդի ազգային ազատագրական շարժման վաղ օջախ: Ռիլայի վանքը հանդիսանում է Բալկանյան աշխարհի ամենահռչակավոր վանքը և միաժամանակ բուլղարական մշակույթի ամենահիմունքը:

Վանքում մեզ դիմավորեցին եղբայրական սիրով: Մեզ ընդունեց վանքի փոխ-վանահայր բարձրապատիվ Տ. Մյուռոն վարդապետը, որը պատշաճ բացատրություններ տվեց մեզ վանքի շինության և պատմության վերաբերյալ: Սպա այցելեցինք եկեղեցին, թանգարանը, գրադարանը և վանքի ամբողջ շրջակայքը: Վանքի ջուրը շատ սառն է: Ավելի ուշ, հյուրասիրվեցինք փոխ-վանահոր կողմից և վայելեցինք վանքի բարձրները: Երկուսյան շատ ուշ վերադարձանք Սոֆիա, անմոռանալի հուշերով: Ծանապարհին դեռևս խորհրդածում էի բուլղարական այդ նշանավոր վանքի մասին:

Մայիսի 30-ին, առավոտյան ժամը 9-ին, թեմական խորհրդի ատենապետ պր. Լեոն Համբարձումյանի և պր. Տիգրան Մինասի հետ մեկնեցինք Պլովդիվ (նախկինում Ֆիլիպ), այնտեղ ևս պատարագելու, քարոզելու և դասախոսելու: Պլովդիվի կայսրանում մեծ բազմություն էր եկել մեզ դիմավորելու: Իմար, թաղական խորհրդի ատենապետ պր. Գևորգ Կարապետյանի գլխավորությամբ:

Հանդիսավոր ընդունելություն էր կազմակերպված Ս. Գևորգ եկեղեցում: Բարի գալուստի խոսք ասաց արժանապատիվ Տ. Գևորգ ավագ քահանան: Հուզված այս ջերմ

ընդունելությունից, ողջունի խոսք ասացի ընդունելությանը: Հաղորդելով Վնահաժառ Հայրապետի ողջունն ու օրհնությունը, ժողովուրդը արտասովոր էր և օրհնում Ամեն, հայն Հայոց Հայրապետին, որ իրենց էր մոռացել և ուղարկել էր Ս. Էմիլիանից Իր արդարապես:

Տեղավորվեցինք «Տրիմոնախում» (Երեւսար) կոչված նորակառույց հոյակապ հյուրանոցում, որի տնօրենը հայ էր՝ պր. Արշավիր Վարդերյան:

Երեկոյան, Հայ մշակույթի տան սրահում, դասախոսեցի Ս. Էմիլիանի, Վնահաժառ Հայրապետի գործունեության ու Հայրենիքի վերելքի մասին:

Մայիսի 31-ին այցելեցինք Պլովդիվից 30 կիլոմետր հեռավորության վրա գտնվող Բաշկովայի վանքը: Վանքը կառուցված է 1080 թվականին:

Բաշկովայի վանքը բուլղարական արվեստի և ճարտարապետության ամենագեղեցիկ հուշարձաններից է:

Վանահայրը բացակայում էր. մեզ ընդունեց վանքի միաբաններից մի արեղա և բացատրություններ տվեց վանքի և թանգարանի մասին: Վերջում հյուրասիրվեցինք: Մի րանի ժամ վանքում մնալուց հետո վերադարձանք Պլովդիվ:

Հունիսի 1-ին պատարագեցի և քարոզեցի Ս. Գևորգ եկեղեցում: Կեսօրից հետո ներկա եղա Պլովդիվի Երևան միության կազմակերպած դաշտագնացության ղեկավար Պրովդիվցից գյուղը, որը կոչվել է նաև Ֆեոդանդո և Իսիրմենդերե:

Հունիսի 3-ին, դժվարությամբ բաժանվեցինք: Սլովակիայից: Թաղական խորհրդի ատենապետ պր. Գևորգ Կարապետյանը, այդ ախույժ և եռասուղուն մարդը, ոչինչ չէր խնայել: ամեն ինչ արել էր, սրովեսդի ընդունելությունը կատարյալ լինի:

Հիմա, երբ հեռու եմ այս սիրելի մարդկանցից և դրում եմ այս տողերը, կարող եմ վստահարար ասել, որ իրավունք չունեմ մոռանալու մանավանդ երեք մարդկանց, որոնց հանդիպեցի Ռումինիա և Բուլղարիս: Իմ այցելության ժամանակ, Դրանցից առաջինը Բուխարեստի թեմական խորհրդի փոխ-նախագահ պր. Վահրամ Դանիելյանն է, երկրորդը Վառնայից պր. Գրիգոր Մարինյանը և երրորդը Պլովդիվի թաղականության ատենապետ Գևորգ Կարապետյանը, որոնք շատ հաճախ պատկերանում են աչքերիս առջև և հիշում եմ նրանց՝ կանգնած հրաժեշտի պահին կայսրաններում, հեռացող զնացքի հետ վազելիս մանկական ուրախությամբ և մանկական միամտությամբ՝ զնացքը կանգ-

նեցնելու և վարդապետին իրենց մոտ ավելի երկար պահելու համար:

Մնաս բարո՞ւ և քեզ Պլուվիլ և ժողովուրդ հայոց, որ ապրում ես այս գեղեցիկ և հարուստ քաղաքում:

Հունիսի 4-ին, ընկերակցությամբ թեմական խորհրդի ատենադպիր պր. Լևոն Համբարձումյանի, այցելեցի Կրոնից նախարարություն, որտեղ և ընդունվեցի պր. Քուչուկովի կողմից:

Երեկոյան ներկա եղա Սոֆիայի «Սրեան» երգչախմբի համերգին, որը տեղի ունեցավ «Բուլղարիա» լավագույն սրահում:

Սոֆիայի թաղական խորհուրդը հրաժեշտի ճաշկերույթ տվեց «Բուլղարիա» ճաշարանում: Գալանտիվներ հրավիրված էին Սինույի քարտուղար Տ. Գորադտ վարդապետը, Կրոնից նախարարության ներկայացուցիչ պր. Սադիխովը, «Սրեան» միության ատենապետ պր. Մ. Խաչիկյանը, «Սրեան» թերթի խմբագիր պր. Բ. Բյուֆենկճյանը, ռումինահայ թեմական խորհրդի ներկայացուցիչները, հայ ավետարանականների ներկայացուցիչը և շատ ուրիշներ:

Ճաշկերույթն անցավ ջերմ մթնոլորտում: Թեմական խորհրդի ատենապետ պր. Լևոն Համբարձումյանը թարգման հանդիսանալով հայ պաշտոնի և ներկաների, ասաց.

«Բ պաշտոնն և ի մասնավորի ի խորոց սրտի՝ երկու խոսք կփափագիմ ուղղել հոգեշնորհ Տիրայր վարդապետին:

Սիրելի՛ հայր սուրբ, եկաք հրամանովը՝ Վեհափառ Կաթողիկոս Վազգան Ա-ի, սիրտիւ մեր կարոտտունը սրտերը, վերադարձելու մեր հավատքը և պայծասացնելու մեր եկեղեցին: Նկար մանավանդ բերելու մեզ սրտաբուխ ողջունները՝ Մայր Հայրենիքի և օրհնությունները Ազգիս թանկույին Հայրապետին:

Դուր նույնպես եկաք իրեն առաքյալ մը և հոանդով լեցուն հայրենասեր հողերական մը, Ձեր խոսքով ու քորոզով խորապես ազդեցիք մեր վրա: Դուք կրցաք դանել մեր բոլորի սրտի ճամբան: Կկարծեմ, թե սխալած չեմ ըլլար, եթե բոլորին թարգմանը ըլլալով մաղթեմ, որ մոտիկ ապագայի մը մեջ Ձեզ մեր մեջ կրկին ունենանք, ինչ հանդամանքով որ հաճի տնօրինել Վազգան Ա Կաթողիկոսը:

Սիրելի՛ հայր սուրբ, վստահ եղեք, որ մեր զաղութին սերը և հարգանքը միասին կտանիք Ձեզ հետ: Միաժամանակ Ձեզ հետ տարեք մեր փախաղաղ սիրտ և կարոտի զգացումները Մայր Հայրենիքին և մեր բոլոր հայ հղայրներուն, և մեր հավատարմության հավաստիքը Ս. Էջմիածնին, ուր արժանավորագույն կերպով կրադմի մեր երբեմնի սիրելի առաջնորդը՝ Վազգան Ա Կաթողիկոսը:

Մենք իր հավատարիմ հավատացյալներն ենք: Ս. Էջմիածնի հետ ղուգահեռ Մայր Հայրենիքի հմայքը կտարածվի աշխարհի բոլոր այն անկյունները, ուր հայ մը կապրի, ուր հայ հոգին կթրթա: Ի սրտե կմաղթենք, որ Վեհափառ Հայրապետի այս աղաղակն և սուրբ գործը զարգանա, առավել ևս Ձեզ նման ձեռներեց երիտասարդ միաբաններու գործակցությամբ:

Բարի ճանապարհ, սիրելի՛ վարդապետ, Աստված Ձեզ հետ:

Հունիսի 6-ի երեկոյան կայարան էին եկել Կրոնից նախարարության ներկայացուցիչ պր. Սադիխովը, թարգմատիվ Տ. Գորադտ վարդապետը, թեմական և թաղական խորհուրդների անդամները և շատ ժողովուրդ:

Հրաժեշտի ժամն էր: Ժողովուրդը մեկիկ-մեկիկ մոտենում էր: Հուզվել էր պատկերը, երբ երկու երեխաներ՝ Նվան և Սարգիսը, իրենց կողմից և իրենց ձեռքով պատրաստած ճանապարհի ուտելիքը մատուցեցին մեզ:

Կրոնից նախարարության ներկայացուցիչ պր. Սադիխովը, որ մեր կողքին կանգնած ականատես էր այս բոլորին, ասաց.

«Ես շատ ուրախ եմ, որ Դուք շատ կարճ ժամանակում այսքան սիրվեցիք Ձեր հայ ժողովրդի կողմից և լավ հարաբերության մեջ մտաք բուլղար թարգմատիճան հողերականների հետ: Դուք կենսուրախ եք և երբեք հոգնություն չեք զգում: Եվ շատ լավ է: Ենթադրություն եմ Ձեզ և ցանկանում բարի ճանապարհ և շատ-շատ հաջողություն»:

Երեկոյան ժամը 10-ին դնացքը Սոֆիայից շարժվեց դեպի Ռուսն, որը պիտի լիներ մեր այցելության վերջին քաղաքը:

Ռուսեն դառնալով է ռումինական սահմանի մոտ, Դանուբի ափին:

Առավոտյան հասանք Ռուսն: Ժողովուրդը սպասում էր գեղեցիկ և մեծ կայարանում:

Երեկոյան ժամը 7-ին, ժամերգությունից հետո, դասախոսների «Սրեան»-ի սրահում:

Կիրակի օրը՝ «տոն Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի»: Պատարագների և քարոզների Ռուսնի հայոց եկեղեցում:

Ռուսնի հայոց եկեղեցին, ինչպես նաև ռումինահայ և բուլղարահայ բոլոր եկեղեցիները հարուստ են եկեղեցական զգեստներով, վարագույրներով, սպասներով, խաչերով, որրատուհներով, աշտանակներով, ծածկոցներով և զորդերով:

Կեսօրից հետո ներկա եղա հայկական զավորի ամավերջի հանդեսին:

Երեկոյան, Ռուսնի թաղական խորհուրդը ճաշկերույթ տվեց, որին մասնակցեցին ռումինահայ թեմի ներկայացուցիչները և շատ հայ քնտանիքներ:

Շուրջ մեկ ամիս մնալուց հետո բուլղարայի գաղութում, հունիսի 9-ին մեկնեցի դեպի Բուխարեստ։ Շատեր կայարան էին եկել ողջերթի ժամը 6.30-ին գնացքը շարժվեց։

Մնաս բարո՜վ Բուլղարիա, մնաս բարո՜վ ուլղար բարի և աշխատասեր ժողովուրդ։ Հունիսի 10-ին, ցերեկվա ժամը 9.15-ին կրկին Բուխարեստում էի, ուր այս անգամ մնացի 10 օր։

Բաժանման սրտառու ժամն էր։ Սղանավակայան էին եկել քահանայից դասը, Բեմական և Բաղական խորհուրդների անդամները, Կրոնից նախարարության տնօրենը, Սևան և «Նոր կյանք» թերթերի ներկայացուցիչները և շատ ուրիշներ։

Փոխանակվեցին վերջին անգամ ջերմ սիրտ, շնորհակալության և հրաժեշտի խոսքեր, որոնք երբեք չեն ջնջվի մարդու հիշողությունից։

Ի նշան շնորհակալության լավ հյուրասիրության և բարեկամական ջերմ ընդունելության, օդանավակայանից հեռագրեցի հետևյալը.

Ռումինական ժողովրդական Ռեսպուբլիկայի Մինիստրների խորհրդին առընթեր Դավանությանը բաժանմունքի պր. ընդհանուր բարտուղարին.

Այս վայրկյանին, երբ հեռանում եմ գեղեցիկ և հյուրասեր Ռումինական ժողովրդական Ռեսպուբլիկայից, իմ մտածումը գոհունակությամբ ուղղվում է առ Ձեզ այն հատուկ ուշադրության և ոժանդակության համար.

որ տվիք ինձ իմ Ռումինական ժողովրդական Ռեսպուբլիկա այցելության ժամանակ։ Միշտ պիտի աղոթեմ Ռումինական ժողովրդական Ռեսպուբլիկայի ծաղկման և զարգացման և աշխատավոր ժողովրդի բարօրության համար, ինչպես նաև անձնապես Ձեր առողջության, արեւատության և երջանկության համար։

Քիչ վերջ ինքնաթիռը աղմկեց և պատրաստվեց թռիչքի։ Մնաս բարո՜վ գեղեցիկ Ռումինիա, մնաս բարո՜վ հայ աղնիվ և հավատավոր ժողովուրդ։

Կիևում մի փոքր հանգստանալուց հետո, ինքնաթիռը ուղղություն վերցրեց դեպի Մոսկվա, որտեղ հասանք 7 ժամից։

Մի քանի օր մնացի Մոսկվայում, որպես հյուրը Մոսկվայի հայոց հոգևոր հովիվ հոգեշնորհ Տ. Եղիշե վարդապետ Սարգսյանի Պատարագեցի և քարոզեցի։

Հունիսի 26-ին, Ս. Սահակ Պարթև Հայրապետի և Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետի տոնի օրը հասա էջմիածին, երեք ամիս տեղ հովվական այցելությունից հետո։

Ներկայացա Հայոց Հայրապետին և կարուսով համրուրեցի Նրա Ս. Աչքը և ներկայացրի հովվական իմ այցելության ղեկուցագիրը։

Մի քանի օր Ս. էջմիածնի միաբանության հյուրը լինելուց հետո մեկնեցի Բաքու, որտեղ իմ ժողովուրդը սպասում էր անհամբեր։

Կիրակի օրը պատարագեցի և քարոզեցի «Տէ՛ր, ուղղեա՛ զգնացս մեր ի ճանապարհս խաղաղութեան» րնարանով։

